

MOJE VÁLEČNÁ ODYSSEA

VZPOMÍNKY LEGIONÁŘE
VLADIMÍRA VAŇKA

NÁKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Návrh a ná
EDICE PAMĚTI
ČESKOSLOVENSKÉ
OBCE LEGIONÁŘSKÉ

MOJE VÁLEČNÁ ODYSSEA

VZPOMÍNKY LEGIONÁŘE VLADIMÍRA VAŇKA

MOJE VÁLEČNÁ ODYSSEA

VZPOMÍNKY LEGIONÁŘE VLADIMÍRA VAŇKA

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Rekonstrukce uniformy
příslušníka c. a k. pěšího
pluku č. 99, rok 1915.
Do tohoto pluku byl V. Vaněk
odveden po úspěšném
průniku do Čech a z jeho
řad přeběhl zpět do České
družiny. Podoba inspirována
autorovou fotografií ze
str. 140 (foto archív ČsOL).

Čs. válečný kříž (udělen v lednu 1921)

Kříž sv. Jiří IV. stupně (udělen v září 1915)

Slavnostní přísaha České družiny na kyjevském Sofijském náměstí 11. října 1914 (VUA-VHA).

Copyright © Československá obec legionářská, 2017

Photos © Archiv města Brna, Národní archiv, Pražské vodárny a kanalizace,
sbírka ČsOL, VÚA-VHU Praha, Zemský archiv v Opavě, 2017

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, 2017

ISBN 978-80-7557-445-9 (pdf)

Památce mého bratra Zdeny
Připisuji tuto knihu vzpomínek
Z lásky bratrské
A úcty k hrdinné smrti.

OBSAH

ÚVODEM!— 15

PRVNÍ DÍL: V RUSKU— 19

DO RUSKA —21

V ČECHOSLOVANU —24

KYJEVSKÉ VELIKONOCE —26

ZA THÁKUREM DO INDIE! —28

POČÁTEK ŽIVOTA A BEZNADĚJNÝ KATAFALK —30

OPILÁ MARUSJKA A HOUSLE Z DOMOVA —34

DEN PETRA A PAVLA —36

UKRAJINOU DO ODĚSY —38

MOŘE A POLICAJT —42

ZAHŘMĚLO NAD EVROPOU —48

ZNOVA V KYJEVĚ —51

ČECHOVÉ CHÁPOU SE ZBRANÍ —53

L. V. TUČEK —61

Konec prvního dílu —64

DRUHÝ DÍL: V ČESKÉ DRUŽINĚ— 65

DO BOJE! ODJEZD Z KYJEVA —67

LVOV —72

RAWA RUSKÁ – JAROSLAV —74

KDO CHCE JÍT DO RAKOUSKA? —78
PĚŠKY PŘES KARPATY —80
PODEZŘELÝ ZAJATEC —91
ŠTÍPU DŘÍVÍ PÁNOVI SVÉHO ŽIVOTA —94
MÉ „DŮKAZY NEVINNOSTI“ —96
VÝSLECH U NÁHLÉHO SOUDU —98
KOUPENÝ OBLIČEJ —106
TYGR SI HRAJE SE SVOU OBĚTÍ —109
„BUDETE ZASTŘELEN!“ —114
KDYŽ JSEM ŘEZAL DŘÍVÍ —116
TUPÁ BŘITVA A MAĎARŠTÍ ČETNÍCI —117
V BARDĚJOVSKÉ VĚZNICI —121
DO VÍDNĚ —125
„VLÁDA!“ —127
Konec druhého dílu —128

TŘETÍ DÍL: S POSLÁNÍM V RAKOUSKU— 129

MÉ POSLÁNÍ V PRAZE —131
RAKOUSKÝM VOJÁKEM PROTI SVÉ VŮLI —136
NA RUSKOU FRONTU —139
PRYČ OD PLUKU! —143
KONEČNĚ SÁM S PŘÍRODOU —145
LESEM, NOCÍ, BAŽINAMI —148
LIDÉ NEPŘÁTELE A KONĚ PŘÁTELE —151
ZA NOCI VE SMĚRU PALBY DĚL —153
MEZI NĚMCI —157
U KUCHYNĚ ZÍSKÁVÁM PŘÁTELE —160
LOŽE NA OLTÁŘI —164
S BRANIBORCI PROTI RUSŮM —166
ŠÁLEK RUMU —168
LEDVINKY A AKVAREL —170
DO PRVNÍ LINIE VYSTŘÍDAT BAVORÁKY —173
RUSKÉ KULKY —176
ZABÍJEJTE CHUDÁKY —179
KRVAVÉ „ZDRAVSTVUJTE!“ —181

ZNOVU U RUSŮ —187

ZE ŠTÁBU DO ŠTÁBU —190

Konec třetího dílu —193

ČTVRTÝ DÍL: ZPĚT V RUSKU A PRÁCE NA ZÁPADĚ— 195

NÁVRAT ZTRACENÉHO —197

S DRUŽINÍKY NA FRONTĚ —201

NA SJEZDU V KYJEVĚ —204

KYJEV – PETROHRAD – CHRISTIANIA – LONDÝN —206

U PROF. MASARYKA V LONDÝNĚ —208

„RUSKO A EVROPA“ —211

V PAŘÍŽI U DRA BENEŠE —213

V ŘÍMĚ —218

NA SARDINII —221

ČESKÁ AKCE V ITÁLII —224

AKCE VE FRANCII —228

AKCE VE ŠVÝCAŘÍCH —230

MODLITBIČKA V HORÁCH —233

POSLOVÉ DO RAKOUSKA —235

VÝZVĚDNÉ SLUŽBY VE ŠVÝCAŘÍCH —237

NA JEZEŘE —241

V BASILEJI —243

PŘÍLOHY— 245

Umělec, odbojář, diplomat —247

Rozvědka do českých zemí očima ostatních družiníků —259

Poznámka editora —272

Znovuvydání knihy mého otce mě velice překvapilo – radostně.

Byla to jeho první knížka. Potom celý svůj život pokračoval psát: povídky, články, divadelní hry, scénáře pro filmy, biografie, velký historický román *Země krvácí, země kvete*, o vztazích mezi Čechy a Švédy během třicetileté války. Už ale nikdy nepsal o sobě. *Moje válečná odyssea* je výjimkou. Jeho fantasie a zájem o lidi, místa a jejich historii a kulturu, zvláště malířství a hudbu, byly pro něho mnohem důležitější než on sám. Jistě by byl velmi překvapený, kdyby zjistil, že vzpomínka na něho samého je živá po tak dlouhé době.

Moje poděkování patří všem těm, kteří si dali za úkol zveřejnit památky z první světové války. Mezi nimi těm, které osobně znám – pana Tomáše Ruska, s obdivuhodným mladistvým elánem pro dějiny, a Dr. Josefa Tomeše, významného historika a spisovatele, který již přes dvacet let zveřejňuje spisy o mém otci.

Děkuji Vám!

Míra B. Vaněk Shejbal

Monte Porzio Catone (Řím), červen 2017

Vážení čtenáři,

s potěšením jsem přijala pozvání uvést obnovené vydání paměti významného československého legionáře a diplomata Vladimíra Vaňka, nazvaných *Moje válečná odyssea*. Tato kniha, poprvé vydaná v roce 1925, se tak s odstupem více než 90 let od svého napsání znovu vrací k českým čtenářům. Připomene jim všestranně nadanou osobnost svého autora, který se významným způsobem podílel na československém odboji za první i druhé světové války a celý svůj život věnoval práci za naplnění demokratických principů budování a rozvoje Československé republiky, jak je ve svých stěžejních dílech vytyčil její zakladatel, prezident Tomáš Garrigue Masaryk.

V současné době vzpomínáme 100. výročí událostí první světové války. Tento globální konflikt znamenal zásadní předěl v historii naší civilizace, otřásl jejími dosavadními hodnotami a hluboce poznamenal a změnil životní osudy milionů mužů a žen nejen na frontách v první linii ale i v zázemí. Vladimír Vaněk byl jedním z mnoha mladých českých mužů, kteří v té době byli podrobeni obtížné volbě, zda zachovají loajalitu Rakousko-Uhersku, nebo zda se zapojí do boje za vznik nového společného státu Čechů a Slováků, založeného na ideálech humanismu a demokracie. Začátek války jej zastihl na Ukrajině, která v té době byla součástí Ruského impéria. I přes své mládí, bylo mu tehdy pouhých 19 let, se přihlásil do řad vznikající České družiny. Stal se tak jedním ze skupiny českých a slovenských dobrovolníků, kteří již v roce 1914 zahájili se zbraní v ruce boj za vznik samostatného Československa. Bez bojových úspěchů těchto prvních československých dobrovolníků, mezi které patřil i Vladimír Vaněk, by

nebyl v pozdější fázi války možný vznik československých legií v Rusku, v Itálii a ve Francii jako velkých vojenských jednotek na úrovni armádních sborů.

Vaňkovy paměti ukazují, jak hluboce vnímal politický i kulturní život v zemích, kde působil, a prozrazují schopnosti, které následně uplatnil ve službách vznikajícího československého státu nejprve jako zpravodajský důstojník a později i jako diplomat.

Vaňkova odbojová činnost v mnoha aspektech předznamenala jednu z nejslavnějších kapitol československého odboje v době druhé světové války – bojové mise československých parašutistů v okupované vlasti.

Považuji za důležité, že obnovené vydání Vaňkových pamětí připomene jeho podíl na formování československých legií v Itálii. Vladimír Vaněk je i příkladem významného přínosu demobilizovaných československých legionářů pro budování meziválečné československé diplomacie. I zde, podobně jako v době první světové války, se ve službách nově vzniklé Československé republiky plně uplatnily jeho všestranné schopnosti.

Vladimír Vaněk osvědčil svou věrnost demokratickým principům, na jejichž základě vznikla Československá republika, i během druhé světové války, když své předchozí zkušenosti využil ve prospěch boje za obnovu československé samostatnosti. Není jistě náhodou, že v závěrečném období války, po pádu Mussoliniho režimu, se Vladimír Vaněk vrátil do Itálie z pověření prezidenta Edvarda Beneše a podílel se jako vyslanec na obnově diplomatických styků mezi ČSR a Itálií. Nepřekvapuje nás rovněž, že Vladimír Vaněk byl blízkým spolupracovníkem ministra zahraničních věcí Jana Masaryka, ani že po únoru 1948 rozpoznal nebezpečí, které mu hrozilo ze strany komunistického režimu a s celou rodinou odešel do emigrace v Itálii, kde žil až do své smrti v roce 1965.

Od roku 2011 nese Vaňkovo jméno i jedna z ulic v toskánské přímořské lokalitě Riva del Sole, ležící poblíž města Grosseto.

Nové vydání pamětí Vladimíra Vaňka je významným příspěvkem k uchování historické paměti, spojené s celoživotním přínosem této osobnosti pro vznik Československé republiky i pro boj za obnovu její samostatnosti na základě demokratických ideálů, za které přinášeli nejvyšší oběť českoslovenští legionáři za první světové války i příslušníci československého domácího i zahraničního odboje za druhé světové války.

PhDr. Hana Hubáčková

Velvyslankyně České republiky v Itálii

ÚVODEM!

Jsem rád, že mohu říci několik slov úvodem ke knize Vladimíra Vaňka. Dílo, jež vykonal tento skromný a inteligentní voják našeho odboje, zaslouží pilné pozornosti. Byl to výkon podivuhodný, smělý a krásný ve své obětavosti. V době, kdy mnozí z mála, co vykonali, se pokoušeli a dosud pokoušejí vytlouci především nějaký „zásluhový kapitál“, často i politický, Vladimír Vaněk o svých činech mlčel a byl téměř neznám širší veřejnosti. Píše-li dnes svoje paměti, činí tak proto, aby především přispěl k obohacení naší revolučně-osvobozenké historie důležitým a vážným dokumentem; a činí tak na výzvu svých přátel. Jeho kniha jest skutečně z těch dokumentů, jež už prostým popisem událostí mohou vrhnouti ostré a vysvětlující jasno do mnohých stran našeho zahraničního odboje. Výkon Vaňkův však sám o sobě jest cosi i nejvýš zajímavého psychologicky, je to historie, o níž by se mohlo říci, že je dobrodružnou, kdyby nebyla zároveň typickou pro osudy českých lidí za světové války, jež jimi smýkala často po celé Evropě, po celém světě a žádala po nich výkonů mimořádných a odvážných!

Vladimír Vaněk (nebo také Vladimír Vasiljevič Južin či Victor Bolland nebo Vittorio Bollandi) prokázal svojí výzvednou činností naší věci služby skutečně neocenitelné. Provedl skvělou „týlovou rozvědku“ do Rakouska, za války přišel do Čech, informoval členy Maffie, vstoupil dokonce do rakouské armády tento nedávný Družiník, odkud se dostal zase k Rusům, byl v roce 1916 vyslán do Londýna, pracoval pro naši věc v Paříži, v Itálii a hlavně ve Švýcarsku, zprostředkuje odtud spojení s domovem – a to vše konal prostě, bez „bengálu“ jaksi samozřejmě, spíše s důvtipem a inteligencí než obvyklými výzvedně-špionskými metodami, sleduje jediný nadosobní cíl a účel: co největší prospěch a užitek české věci.

Mnozí budou číst jeho knihu s napětím, jako se čte román; historický dokument Vladimíra Vaňka bude však pro vždy jedním z nejoriginálnějších příspěvků legionářské historie i legionářské psychiky. Konečně i stanovisko autorovo v době sporů o „osvobozenké legendy“ je zajímavé, věcné a správné: dává každému, což jeho jest! Neexistuje pro něj problém „dvojí orientace“: východní a západní. Viděl Východ i Západ při práci. A poznal, že tam i zde čestní a opravdoví pracovníci českoslovenští pracovali pro naši věc stejně nenáročně, poctivě a obětavě. Není-liž krásným činem autorovým, že vydává klidné svědectví pravdě?

Rudolf Medek

V Paříži 27. ledna 1925

V této malé knížce – na žádost svých přátel reprodukoval jsem pokud možno věrně a bezprostředně své válečné zážitky. Počal jsem cestou do Ruska a drobnými detaily, abych v obraze více méně barevném vykontrastoval celou tu stupnici dojmů počínaje od nasládlé barevných a splendidečně naivních roztěkaného mládí – až v zhuštěné skladby konstrukcí historických. Každý z nás, kteří jsme prožili válku, poznal silné kontrasty života a mnohý z nás musel se ve svém mládí rozloučit s nějakou tou vysněnou „Indií“, proto bude mi jistě dobře rozuměno. A to bude vše, čeho chtěl jsem docílit, neboť nebylo mou ambicí přischnout na páteřích dokumentárních biblioték.

Autor

PRVNÍ DÍL: V RUSKU

DO RUSKA

Když jsem usedl ve vlaku na svůj kufr v chodbičce vagonu, zajásalo mi srdce a zabušilo nedočkavostí. Konečně tedy jedu do Ruska, tolik vytouženého Ruska! Vlak se hnul a mé myšlenky vyletěly daleko před něj na perutích nedočkávané fantasie.

Za noc přeletěli jsme Moravu a druhý den proseděl jsem u okna zadíván do melancholie haličských plání. Jednotvárné pláně se téměř neměnily, sem tam dřevěná chatka, hájek a lesík a vše tak truchlivé, zbavené vši pyšné krásy, jakou skýtají tak často romantická údolí našich řek.

V Podvoločiskách všichni vystoupili a hrnuli se k celnici. Pln radostné důvěry přivítal jsem ruského policistu, jenž prohlížel mi pas. Ten však nebyl tak dobře naladěný a vyslyšel mne do všech podrobností. Zajímalo ho všechno: otec, matka, příbuzenstvo, co chci dělat v Rusku, koho tam znám, čím se zabývám a mnoho jiných věcí. Ten zájem o mou osobnost byl prvním mým překvapením v bráně Ruska.

Když jsme pak znovu nasedli do prostranných ruských vagonů, zajímala mne každá maličkost. Snažil jsem se dokonce dohovorit se s jedním mužíkem, jehož kotýlek na čaj upoutal mou pozornost; brzy však jsem seznal, že jednička z ruštiny není ještě žádnou možností konverzace. Jen stěží jsme se dorozuměli. Vypravoval mi o Kyjevu, na nějž jsem se nesmírně těšil, o Lavře, kam jede se pomodlit, o Vladimírské horce, z které „uzříš celou Ukrajinu“, o Vladimírském soboru „čúдно vymalovaném“, o Sofijejském soboru, v němž právě uslyším velikonoční zpěvy. O všem mi ten mužík vypravoval, nalévaje mi čaje ze své konvice. Na hořejších lavicích seděli také mužici a baby, a klátíce nohama, doplňovali každý svými znalostmi vypravování mého mužika.

Bylo to na Zelený čtvrtek v podvečer roku 1914, když přijel jsem na kyjevské nádraží. Vyběhl jsem z dřevěného nádraží a vskočil na izvoščíka,¹ který se mi

1 Izvoščík – drožkář.

v celé spouště právě připlat. „Hotel Praha!“ vykřikl jsem na něj, jako by to bylo někde v Pardubicích, a už jsme uháněli po širokých ulicích stromořadími.

Již vzduch sám, který jsem vdechoval, byl mi novým – tak neznámě páchl. Jak jsem později zjistil, je to zápach charakterisovaný zdejší kůží, většina lidu nosí vysoké boty, a slunečnicovým máslem, na němž pekaři, převážně Turci, smaží zde všude pirohy.

* * *

Vjeli jsme na Velkou Vladimírskou, kde vraceli se lidé houfně z kostelů, nesouce každý v ruce rozžatou svíčku obalenou v papíře. Je to velikonočním obyčejem, komu svíčka zhasne, než dojde domů – ještě toho roku zemře.

JUDr. Václav Vondrák (1880–1962) byl českým právníkem narozeným na Volyni. V Kyjevě vlastnil hotel Praha a byl prvním starostou místního Sokola. Rovněž působil v politice jako zemský poslanec za Volyňskou gubernii. Po vypuknutí války stál u zrodu České družiny a následně se stal druhým předsedou Svazu československých spolků na Rusi, kde stál dlouhou dobu v čele vojenské komise (sbírka ČsOL).

Byla již téměř tma a svíčky táhly po chodnicích jako světlušky – tu a tam zhasínajíce slabým větríkem.

Ano – „ještě toho roku! asi mnohý z nich zahynul ve válce z těch, kteří si tu svíčku tenkrát domu nesli.

Ten večer usnul jsem tvrdě a probudil jsem se až na silné zaklepaní časně ráno. Chytil jsem revolver z nočního stolku a vhodil jej pod polštář. A v tom vešel již muž středních let i postavy v nazelenalém kabátě. Pohyboval se zcela volně, nedbale pozdravil a usedl k mé posteli. Pak lehce odhrnul lem svého kabátu, kde blýskl se jakýsi znak a řekl: „Jsem detektiv a rád bych věděl, proč jste k nám zavítal. Řekněte mi, prosím, některé věci.“

Následovala znova taková podrobná zpověď, jakou vyžadovali na hranicích – tahleta byla snad ještě podrobnější. Detektiv zajímal se velice o visitky mého strýce Dr. Veselého, jimiž mne tento doporučoval panu Vondrákovi, Červenému a j. Tato osobnost mého strýce zaujala cele jeho pozornost a poznamenal si jeho veškerá osobní data.

Když odešel, měl jsem o policejní organizaci Ruska ten nejlepší dojem. Tady to berou nějak z gruntu, pomyslel jsem, jest-li pak to bude ve všem tak?

Ráno navštívil jsem pana Červeného, tohoto patriarchu ruského češství, jenž se svou chotí se tolik obětoval později pro českou věc a tolik utrpěl. Byl jsem přijat neobyčejně srdečně, jako asi každý z dobrovolců později, a vzpomínka na tyto milé lidi je mi hřejivým důkazem, že zřídka, ale přece, existují čistá vroucí srdce, jež kudy krácejí, tudy činí i sejí jen dobro.

V hotelu Praha, jenž byl střediskem Čechů v Kyjevě, setkal jsem se s panem Vondrákem a seznámil s redaktorem Švihovským.² Jen několik slov a již jsme si s panem Švihovským porozuměli a on nabídl mi hned místo v redakci svého časopisu *Čechoslovanu*.

Přijal jsem bez váhání, neboť práce v redakci byla mi sympatickou. Jaké štěstí, myslel jsem, moci se zabývatí kulturní činností!

2 Věnceslav Švihovský (1875–1957) byl českým novinářem narozeným na Volyni. Za války patřil k prvním organizátorům československého odboje v Rusku a jeho *Čechoslovan* sehrál na počátku konfliktu významnou propagační úlohu v řadách ruských Čechů. Jednalo o jediný český časopis vydávaný v Rusku před válkou (od roku 1911).

V ČECHOSLOVANU

Tiskárna a redakce *Čechoslovana* sousedila přímo s hotelem a nesla zvenčí hrdý název „Slavjanskaja tipografia“.³

Moje práce ovšem nespočívala jen v „kulturní činnosti“, jak jsem si takového něco vždy představoval, bylo tam hlavně jiné práce dost. Vedl jsem za prvé knihu insertů, což mne nejméně bavilo, přijímal objednávky na visitky a tiskopisy, vyřizoval běžnější korespondenci a překládal z ruských novin zajímavější zprávy. Teprve v poslední řadě mohl jsem sem tam něco napsat „pod čáru“, sestylizovat menší recenze došlých českých knih apod.

Čechoslovan měl své důležité poslání, neboť byl jediným časopisem českým v Rusku. Přesto, že v Rusku bylo před válkou dle údajů pana Absolona přes 70 000 Čechů, bylo odběratelů pouze 2500 a kruh čtenářstva na 10 000. Byli to hlavně naši čeští usedlíci na Volyni se střediskem v Zdobunově, kteří časopis podporovali – z větší části menší lidé. Největší zásluhu v tom ohledu měl mimo jiné pan Martinek ze Zdobunova. *Čechoslovan* byl vlastně pokračováním *Ruského Čecha*, který vycházel již mnoho let před ním. Náš časopis vycházel z důvodů finančních pouze jednou týdně, později dvakrát.

Z těchto všech důvodů musel se obsah jeho upravovat podle okolností, což mi pan redaktor Švihovský neustále připomínal. Je pravdou, že do mentality vyžadované jsem se nemohl nikdy dobře vpravit a ti naši krajané z Volyně asi kolikrát vrtěli hlavou nad novinami v té době, co já tam psal.

I pan Červený mi jednou povídal:

„Poslyšte, co to tam píše za hlouposti ten „Vláda“ do těch vašich novin?“

„On se polepší, pane Červený,“ odvětil jsem a jistě jsem se začervenal.

Pan Červený se na mne shovívavě podíval přes brýle.

³ Slovanská tiskárna, založená roku 1913 Věnceslavem Švihovským. Krom vydávání týdeníku *Čechoslovan* pečovala také o vydávání českých knih a učebnic.

Redaktor Švihovský se v redakci nezdržel. Byl jako živá rtuť, byl všude. Měl plno známostí a styků a rád se vždy a všude osobně informoval. Sedávali jsme proto v redakci sami s Vlasem, jenž pořádal kartotéku odběratelů. Švihovský se vždycky jen přihnal, hodil tiskaři na stroj rukopis a hned zase zmizel. I korektury si bral do hotelu, aby někoho nepropásl.

* * *

Plat jsem měl ovšem skrovný, jak se sluší na začátečníka, ale jakž takž to stačilo. Měl jsem skrovný pokojíček „se samovarem“ a štěnicemi na čechovském prouloku za šest rublů měsíčně, pak na Lukjanovce, okolo bazaru, o něco lepší.

KYJEVSKÉ VELIKONOCE

Hned v prvních dnech rozeběhl jsem se po Kyjevě a chodil nazdařbůh ulicemi. Bez určitého cíle, nechávaje se překvapovati objevem různých soborů,⁴ Lávry, Vladimírské horky a vším tím, co tvoří Kyjev tak malebným. Nemohlo býti lepšího dojmu než přijeti do Kyjeva o Velikonocích.

Tisícileté středisko pravoslaví zavlní se o Velikonocích nepřehlednými davy poutníků ze všech konců Ruska. Hlavním cílem pak je starobylý klášter Lávra

Kyjev před první světovou válkou (sbírka ČsOL).

4 Pravoslavný chrám.